

STEFAN KAROL KOZLOWSKI, *Nemrik. An Aceramic Village In Northern Iraq*, Swiatowit Supplement Series P. Prehistory and Middle Ages, vol. VIII, Institute of Archaeology, Warsaw University, Warsaw, 2002, 117 pag., 29 fig., 174 pl., 11 tab.

Irina NICOLAE*

Lucrarea de față este un bilanț al cercetărilor efectuate timp de patru campanii în perioada 1985–1989 în *te//*-ul de la Nemrik, situat în nordul Irakului, de către o echipă compusă din cercetători de la Institutul Polonez de Arheologie și de la Muzeul Național de Arheologie din Varșovia.

Monografia este structurată în 11 capitole: 1. Introducere (p. 15–18), 2. Situl (p. 19–26), 3. Locuințele (p. 27–35), 4. Mormintele (p. 37–40), 5. Evoluția așezării (p. 41–48), 6. Industria silexului (p. 49–66), 7. Industria litică (p. 69–77), 8. Plastica (p. 77–81), 9. *Small finds* (p. 81–87), 10. Mediul (p. 89–94), 11. Concluzii (p. 94–100) la care se adaugă un "Cuvânt înainte" semnat de Olivier Aurenche, o prefață și un masiv corp de anexe compus din 174 planșe și 11 tabele.

Descoperirea absolut întâmplătoare a *te//*-ului (merită amintită povestea sumar — datorită unei defecțiuni a mașinii echipei, arheologii au fost nevoiți să parcurgă câțiva kilometri pe jos, ocazie cu care a fost identificat și *te//*-ul) a fost urmată de efectuarea unor săpături intensive ce aveau să releve importanța sitului de la Nemrik pentru neoliticul Orientului Mijlociu. Din păcate, condițiile politice din Irak dar și din Polonia au determinat o anumită "grabă" a echipei de arheologi ceea ce a făcut ca uneori "cantitatea să primeze asupra calității", după cum cu sinceritate precizează autorul în introducere.

Așezarea investigată de arheologii polonezi are o istorie de aproximativ 2700 de ani, materializată în teren prin șapte faze de locuire de aproximativ 100–200 de ani fiecare, întrerupte de tot atâtea abandonări ale așezării. În toate cele șapte faze așezarea a acoperit o suprafață de 1–1.5 ha și a avut cel puțin 4–6 locuințe spațioase între care, începând din faza a patra, este amenajat un pavaj de piatră, situație întâlnită și la M'lefaat și Qermez Dere.

Comunitatea, de numai 48–50 de oameni, își baza existența pe exploatarea resurselor naturale. Din faza III b este atestată domesticirea animalelor — oi, capre — cărora în faza IV li se adaugă bovinele și porcul, dar ele au jucat un rol marginal în dieta celor de la Nemrik. Lipsesc cu desăvârșire dovezile care să ateste cultivarea cerealelor.

Din capitoul destinat prezentării mormintelor aflăm că în fazele II și III a–b exista obiceiul inhumării decedaților sub sau între locuințe, începând cu faza a patra fiind amenajat un cimitir în afara zonei locuite.

În urma săpăturilor întreprinse în regiune de echipe britanice și germane s-a dovedit că Nemrik-ul avea în jur o rețea de sate — satelit, constituindu-se într-un centru al unui teritoriu destul de mare. Așezarea a fost abandonată la mijlocul mileniului IX BP probabil în urma unor secete prelungite. Așezări umane au continuat însă să existe în zona de stepă adiacentă, precum *Te//eth*–*Talath*, *Ginnig*, *Mazgalia*, fiind atestate până la 7500 BP, dată la care se înregistrează apariția culturii Hassuna.

Caracterul reprezentativ al sitului este conferit și de abundența materialului arheologic mobil (peste 72000 de piese de lut, silex, piatră, os, scoici), prezentat detaliat în capitolele șase, șapte, opt și nouă. În opinia cercetătorilor polonezi există elemente care pot duce la definirea culturii Nemrik plasată din punct de vedere geografic între râurile Khabur, Tigru și Tartar, atingând parțial și câmpia turcă Diyarbakir. Între elementele caracteristice ale acestei culturi sunt amintite: plastica de piatră, acele de os cu perforații rotunde, discurile mici și rotunde de lut (considerate obiecte de prestigiu), plăcuțele de os ornamentate cu incizii, precum și pavarea spațiului dintre locuințe cu piatră și practica inhumării între locuințe în fazele timpurii.

* cIMeC București, Piața Presei Libere 1.

Prezența materiilor prime provenind din zona anatoliană (obsidian), dar și prezența obiectelor de tip Nemrik la Shimshara și Jarmo demonstrează o activitate comercială intensă și o mare mobilitate a locuitorilor așezării de la Nemrik. În urma săpăturilor de la Nemrik și din siturile învecinate, s-a formulat ipoteza existenței unui centru de neolitizare independent, dar contemporan cu cel din Levant, în acest proces complex Nemrik-ul jucând un rol important.

Textul este susținut de un număr impresionant de planșe de o calitate grafică excelentă și de o serie de tabele care cuprind între altele și 81 de date radiocarbon.

Lucrarea se prezintă ca o sinteză a datelor disponibile, dar autorul nu ezită să corecteze sau să nuanțeze unele interpretări deja formulate. Accentul este pus și pe unele probleme importante ale arheologiei precum: locul obiectelor în cadrul locuinței, durata folosirii unei locuințe, cauzele mortalității, cauzele abandonării așezării etc. – *per total*, încă o operă de calitate a școlii poloneze de arheologie.